

MEGJELENIK ÉVENKINT HATSZOR:

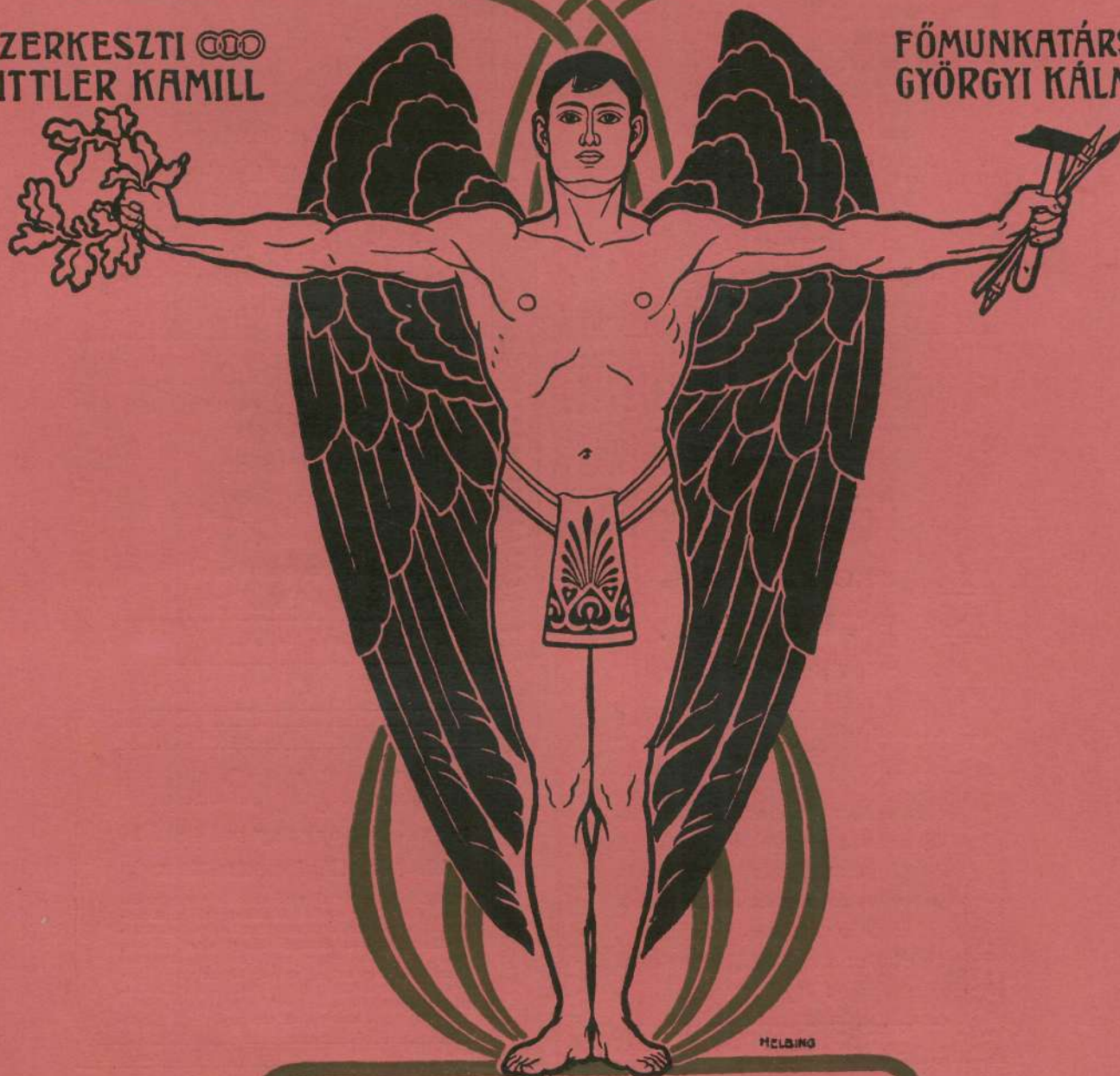
JANUÁRIUS, MÁRCIUS, MÁJUS, JULIUS, SZEPTEMBER ÉS NOVEMBER HÓNAPOK 20-IKÁN.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

SZERKESZTI
FITTLER KAMILL

FŐMUNKATÁRS
GYÖRGYI KÁLMÁN

HELDING

••• 4. SZÁM •••
•• II. ÉVFOLYAM ••

 KIADJA A MAGYAR
IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT.

••• 1899 •••
•• JULIUS HÓ ••

vv Előfizetési díj egy évre 10 korona. vv

MAGYAR IPARMŰVÉSZET.

Az országos iparművészeti múzeum és iskola
és a m. iparművészeti társulat közlönye.

II. ÉVFOLYAM. 1899. JULIUS. IV. SZÁM.

TARTALOM.

Huszkó József. A régi hazai ornamentika ...	149
Rózsa Miklós. Modern német iparművészek	158
Gy. K. Magyar zsinórdíszítés. Kabók Imre műve	161
Gk. Három pályázat	165
Különfélék	167
Külföldi Szemle.	170
Hivatalos tudósítások	175
Hirdetések.	

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IX. ker., Üllői-út 33–37. sz.

*

Előfizetési díj

a „Magyar Iparművészet” egy évfolyamára
10 korona.

L'ART DÉCORATIF HONGROIS.

Organe officiel du Musée et de l'École des Arts décoratifs
et de la Société hongroise des Arts décoratifs.

II-e ANNÉE. JUILLET 1899. NUMÉRO IV.

TABLE DES MATIÈRES.

J. Huszkó. L'ornementation ancienne en Hongrie	149
N. Rózsa. Les artistes décorateurs allemands modernes	158
C. Gy. L'ornement des lacets en Hongrie de E. Kabók	161
Gk. Trois concours	165
Diverses	167
Revue de l'Étranger.	170
Renseignements officiels	175
Annonces.	

Rédaction et administration:

Budapest, IX., Üllői-út N-os 33–37.

*

Prix d'abonnement par année

de la Revue „Magyar Iparművészet”
10 couronnes.

Schneller Elek

szobrász

BUDAPEST,

VIII., Mária Terézia-tér 6. sz.

(Elvállalja)

mindennemű bútór- és épület-
díszítések faragását, stílszerű
kivitelben jutányos árért.

Készít consoloikat, kereteket,
kasszettek s egyéb faragott dísz-
tárgyakat.

115

Matusiák Mihály

műasztalos

Budapest, VIII., Gyöngyűk-utca 10,
3. udvar.

Ajánlja minden e szakba vágó
műasztalos és bőrplastik munkák
legjobb kivitelét.

117

Blahó Pál

Bronz- és horgany-műöntőde

BUDAPEST, VII., Rózsa-utca 39. sz.

Elvállal mindennemű e szakmába vágó mun-
kákat, úgymint: egész életnagyságu alak-
és mellszobrokat, domborműveket, sír-
lédíszítéseket, díszmű-tárgyakat, vas-
gipsz-, fém- vagy rajz után művészies
kivitelben, legyen az ezüst, bronz vagy hor-
ganyból. Bármiféle nyers öntések elvállaltat-
nak a legolcsóbb árak mellett és a legrövidebb
idő alatt szállíttatnak.

116

A RÉGI HAZAI ORNAMENTIKA.*

Válasz *Hampel J.* hasonló című, a megelőző számban megjelent értekezésére.

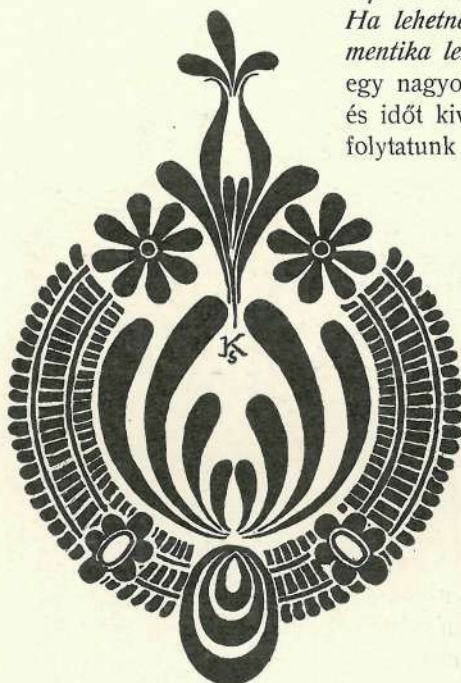
A „Magyar Iparművészet” ez idei 3. száma a régi magyar ornamentikáról értekezik a fenn olvasható cím alatt. Mivel a cikknek címén kívül eszmemenete, ki-
vehető eredményei, célzata és tanácsai nagy mértékben kihívják a közérdeklődést: röviden szóvá kell tennünk, bár a cikk végeredménye az a szokatlan és visszásnak tetsző tény, hogy egy hivatalos archeologus hozsannát zeng a modern stilus kísérletezéseihez.

Nincs új a nap alatt. A *Hampel* cikkének tanácsai sem újak. A magyar királyság népeinek ornamentikáját csak akkor fogjuk jelenében ismerni és multjára, eredetére, meg kialakulására csak akkor tudunk következtetni, ha előbb összegyűjtöttük hazánk népei tárgyi ethnografiájának összes bizonyítékát. Azt hiszem, körülbelül ez a cikk elejének az értelme és erre buzdít bennünket a cikk írója. Az ethnografusok réges-régen tudják már ezt. Az ethnografiai társaság szaktekintélyei útján többször publikálta is már, hogy mit és hogyan kell gyűjteni, bár nem pusztán ornamentális célzattal. Sőt, hogy az összegyűjtött tárgyi anyag multjának és eredetének világossá tételéhez *ethnologia is szükséges*, amiről a *Hampel* cikke hallgat, szintén tudjuk mindnyájan. Ismerni kell ugyanis a tárgyak lelőhelyének multját és jelenét a lakók tekintetében, s így az egyes vidékek nemzetiségi viszonyait, ennek kialakulását a multban, a faji-, nyelvi-, vallási-, költészeti hagyományokat (babonák, mondák, népszokások), továbbá mindenféle kapcsolatot meg összeköttetést és a természeti viszonyokat. Mindezen sokféle körülménynek ismerete,

* A t. cikkírónak kifejezett kívánságára cikkét egész terjedelmében közöljük, de ki kell jelentenünk, hogy bár tiszteljük a szóban levő tárgy iránt való nagy lelkesedését, fejtegetéseivel mindenben egyet nem értünk.

A szerk.

tanulmányozása és számbavétele mellett, az összegyűjtött ornamentális anyagból aztán megismerjük majd *hazánk jelenben élő nemzetiségeinek ornamentikáját, de nem a magyar nép ősi ízlésének megnyilatkozását*, amint Hampel hirdeti. *Ha lehetne rendszerbe foglalni, úgy magyarországi ornamentika lenne és nem magyar ornamentika.* Ez a gyűjtés egy nagyon szükséges és végtelen becses, sok-sok pénz és időt kívánó fáradságos munka, amit már évtizedek óta folytatunk Magyarországon az ethnografai társaság és múzeum kebelében és rajta kívül.

Magyar diszitmény.

Kohn Sándor rajza.

Ezt az egész ország tudja; köztudomású dolgok ismétlése pedig, úgy vélem, ha nem is káros, de alighanem fölösleges. Ezeket a dolgokat a M. Iparművészet olvasói is bizonyosan régen tudták, hisz mindnyájan tudjuk. Azt azonban eddig nem tudtuk, a sok idegen gondolkodású, Magyarországon élő tudós kijelentései dacára sem, hogy a magyar népnek nem volt egyénisége, egyéni ízlése, s hogy a „vitézi gondok“-on kívül csak a durva napszamos munkában volt jártas, mert egyebet mást mindent idegenek csináltak e hazában. Hampel cikkéből ez irányban sokat okulhatunk. Megtanulhatjuk, hogy amit a honfoglalók hoztak, az nem volt az övék, azt idegen népek munkásai csinálták. Itt benn szerinte longobárdok, velencések és byzanciak kezelték a kis és nagyművészeteket és mesterségeket a

X–XI. századokban, később pedig olaszok, frankok, németek. A XVI. század céheiben a magyarság ugyan „kezdeti számbavehető módon tömörülni“, de azért Hampel szerint nem csinált semmit, mert ettől az időtől kezdve az ötvösség velencei, vagy helyi szláv, a fazekasság cseh-német „Habaner“, vagy németalföldi, francia és bécsi, sőt egyebekben a „törökvilág“ is érvényesül az orthodox byzanci mellett.

Ezeket az állításokat, még ha föltételesen mondattak is, kötelességünk egészben visszautasítva részleteiben is szemügyre venni, bár a cikk eszmemenete kissé határozatlan és tárgyi tartalmát alig lehet megfogni, úgy szétfolyik a kézben. Mindamellett kísérsük meg a dolog lényegére tartozó állításainak igazát kissé szemügyre venni.

Azt mondja Hampel: „Egyébiránt ez idő szerint minden hazai ethnografus tisztában van már az iránt, hogy a hazai népipar produkcióiban nincs közös „magyar“ ízlés, de a mennyiben a vidékek saját jellemvonásaikat megtartották, az ízlés vidékenként változik.“ Alább pedig így folytatja (101. lap), szólván az én úgynevezett „Képes album“-omról, a „Magyar Ornamentika“ című könyvemről: „E mustrák gyűjteményében, mivel azok a motívumok magyar iparosoknak évek hosszú során át folytatott gyakorlatában megállandósultak és mivel azok a magyar alföld jelentékeny részén vannak érvényben, joggal ismerheti föl a kutató a magyar ízlés megnyilatkozását. Ez az ornamentika, ahogy előttünk van, jelen századunkból származó subákon, s egyéb öltözeti darabokon elűt minden egyéb bel- és külföldi ornamentikától és ebben az

értelemben csakugyan eredetinek mondható.“ Ezek az állítások egymásnak ellentmondanak, mert szerintök nincs is, meg van is magyar ornamentika és ízlés. Hampel és az ő fentebb aposztrofált ethnografusai is tudnak tehát „eredeti“ minden bel- és külföldi ornamentikától elütő, a magyar alföldről ismert, a XVI. század táján a céhekbe is behátolt és amint Hampel mondja, az azonos mustrakönyvek révén többféle iparágakban érvényesülő magyar ízlésről — mindazonáltal főntebbi mondása szerint még sincs „közös magyar ízlés“. Azt hiszi tán Hampel, hogy a céhek magyarjai nem a magyar népből, de a zászlós urakból tellettek ki? Avagy a szűrszabóság, a szűcsmesterség, a fazekasság, mivel a XVIII. században már a céhekben is föllelhető, a házi fafaragással, a házi hímzéssel együtt talán már nem népipar? A legszélesebb körű céhismeret is megtűri talán még azt a kis toldást, hogy a szűcs céh inkább csak az úgynevezett német szűcsökből állott, akik nem hímeztek. A subát eredetileg a juhászok maguk készítették ki és színezték, mondhatni, csupán házi vegyszerekkel. A subára reá varrott irhát pedig még ma is legnagyobb részben a nép leánya és nem csupán a szűcsök hímzik, — éppen úgy mint a szűrszabók hímzése is főképeni műhelyen kívül készülnek. Ezért ami eredetileg népipar volt, a céhek kebelében is az maradt, az még ma is. Így aztán *meddő dolog céhes ornamentikáról beszélni a népivel szemben, mikor a kettő egy*. Ha az egyik eredeti, a másik sem lehet más. A Hampel szavai tehát önmagukat cáfolják. Hát még ha tudjuk azt is, hogy céhbeli mustrakönyv, mint Hampel képzei, nem volt. Én nem ismerek; Hampel miért nem mutatja föl, ha volt és van? A mustrákat eltanulták az ifjak az öregektől s így szállott nemzedékről nemzedékre az a gyakorlat, amely könyvben rögzítve nem volt soha, mert az egyesek tanulói rajzfüzeteit, szemben a külföldi mustrakönyvekkel, a szavak értelmét felfogni tudó, nem nevezheti soha mustrakönyvnek. Szabadon és nem könyvből tanult az ifjú és dolgozott a férfi. Ezért aztán tartalmatlan az a kijelentés, hogy:

„különböző céhekben hasonló mustrakönyveket használtak.“ A mustrakönyvek használata ellen szólnak maguk a diszítések is, mert a különböző iparágak mustrái, az azonos jelleg mellett is, annyira mások, hogy azokat nem lehetett egy és ugyanazon közös könyvből másolni. Az általános azonos vonások mellett az elrendezés és csoportosítás is változik az egyes elemekkel együtt, melyek még a technika követelményei szerint is igazodnak. A subavirágok finomabbak, mert selyemmel hímzik, mint a szűrvirágok, amelyek csak szőrben készülnek. Nem mustrakönyvek másolatai ezek, hanem ugyanazon szimbolikus jelentőségű természeti típusok tudatos alkalmazásai, melyekben nem az alak az átöröklött, de főként az a gondolat, az a lélek, amit a természeti alak

Magyar diszitmény. Kohn Sándor rajza.

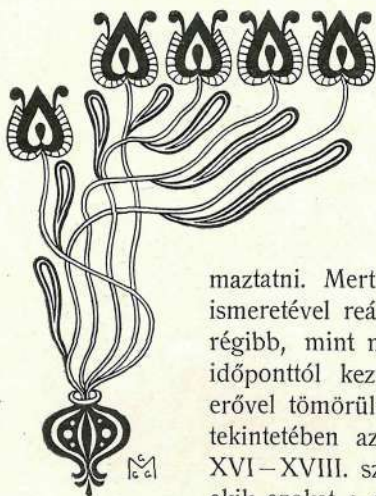

Magyar diszitmény.

Kertész Ernő rajza.

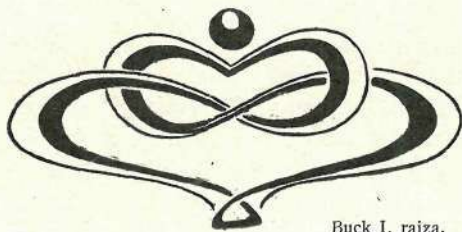
valaha kifejezett. Minden alak pávatollat, kryzanthémumot, trifoliumot, istenfát, szarvast stb. ábrázol és nem a mustrakönyvből eltanult értelmetlen díszítő elemet. Ezért végtelen

az alakok száma. *Nem volt hát, mivel nem lehetett mustrakönyv, s így céhes ornamentikáról sem beszélhetünk.*

Azt írja folytatólag Hampel a jelenkor ornamentikájáról, hogy: „Óvatos kutató azonban az eredetiséget” – amit t. i. Hampel már előbb elismert – „nem fogja úgy értelmezni, hogy ez egyúttal ősi származást is jelent és nagy hiba volna ennek az ornamentikának a szálait Lebediából vagy éppen a magyarság ősi hazájából származtatni. Mert egy kevés kritikával és a hazai céhek történetének némi ismeretével reá jutunk, hogy a céheknek ez az ornamentikája nem lehet régiebb, mint maguk a céhek és a díszítés magyar volta is csak attól az időponttól kezdődik, amikor a céhekben a magyarság számbavehető erővel tömörült. – A valószínűség tehát a magyar céhes ornamentika tekintetében az, hogy magyaros jellegét, melylyel kétségkívül bír, csak a XVI–XVIII. század óta öltötte, azoknak a magyar iparosoknak a kezén, akik azokat a mustrákat mívelték.”

A mustrakönyvekkel és a céhes ornamentikával már fentebb végeztünk, most tehát a Hampel egyéb állításait vesszük szemügyre. Szerinte a XVI–XVIII. századokban a magyar iparosokat is befogadó céhek kebelében keletkezett mai ornamentikánk, s így nem lehet régiebb a céheknél – igaz, hogy már így is két, háromszáz éves. Elhiszem, hogy igaza van, ha tud felelni néhány kérdésemre! Mit gondol Hampel: a magyar nyelv csak olyan régi, mint legrégibb fenmaradt emléke a halotti beszéd? Hát azelőtt a magyarok talán, nem is beszéltek, vagy nem magyarul beszéltek? S ha igen, hát csak nem hiszi talán, hogy a bevándorlott és itt zsiros hivatalokban duskálkodó németektől tanulták nyelvüket? Vagy talán a XIV. század táján keletkezett a magyar nyelv, mert a halotti beszédől a Corvin János levelei koráig nem maradt magyar nyelven írott emlék? Ugyebár ez alatt az idő alatt mindenki latinul beszélt, mivel csak latin irataink maradtak! Hát a céhekbe nyomult magyarság nem vitt oda semmit, hanem az ott találtból fejlesztette a máit? Hát aztán mit talált ott és amit ott talált, abból lett a mai magyar ornamentika? Hát valjon lehetett-e? Aztán a céheken kívül is miért művelte a nép ugyanazt az ornamentikát? Vagy talán be tudja bizonyítani, hogy a székely kapukat is céhek faragták? Hát a kapuk ősi, asszýriáig visszanyúló istenfája is éppen úgy céhes ornamentum, mint a kunsági suba-tányérok istenfája, vagy a somogyi bicskák és tükrök zománcolt állatos istenfája? Meg aztán a székely faragások, a felvidéki fehér hímzés, a dunántúli suba-tányér, az oláh bőrmellény mell-virága, a szerb vidékek hímzése, s a tiszta-dunamenti magyarság szűrének, subájának és egyéb ruhadarabjainak hímzett foltjai, melyek mind egy ornamentika szülöttei, csak az alföldön, s csak pár céhben honosak s nem az egész országban? Mindezekről nem venni tudomást struc politika, mert az igazság olyan hegyes szög, hogy a bivalybőrt is kiszúrja! Az ilyen eljárásához csakugyan „kevés kritika” kell. Bizony a formáknak „némi ismeretével” nem tagadható ki a honfoglalók hagyatékából a szarvas, az istenfá. Van itt a legnaturalisztikusabbtól az agyon stilizáltig egész sorozat. Látszik, hogy nem formákat

Buck I. rajza.

másoltak értelmetlenül, de tudatosan a pávatollat csinálták, úgy mint ama bizonyos céhekbe nyomult magyarság. Az istenfának pedig ezredéves megrögzített, a vallási gyakorlatban szentesített formáit hozták ide Árpád hadai, melyek még ma is élnek a székely kapukon alakjukban, vallási jelentőség nélkül. Vagy talán az ősi samánkodás istenfája is a német céhekből áradt ki a székely kapukra, subákra, zománcolt fatárgyakra, s az Árpád hadainak huszár tarsolyára? Avagy talán a magyarok soha sem ismerték a samanizmust és az istenfát, éppen úgy, mint a samánkodás ma is élő maradványát, a regős énekeket német vendégeiktől tanulták mindenféle elmúlt és újmódi céhek révén? A samánkodásnak alig fedezhető fel halvány emlékei is a németeknél, de igen a magyarokkal részben társult ruthénségnél. Az ősi istenfája is csak némi késő arab dolgokon került nyugotra, ahol nem értették; holott a székely kapuk istenfája tiszta, ősi alakjában él még ma is és mivel mindig ugyanazon a helyen alkalmazták, jelentése is volt.

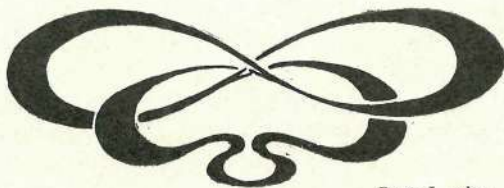
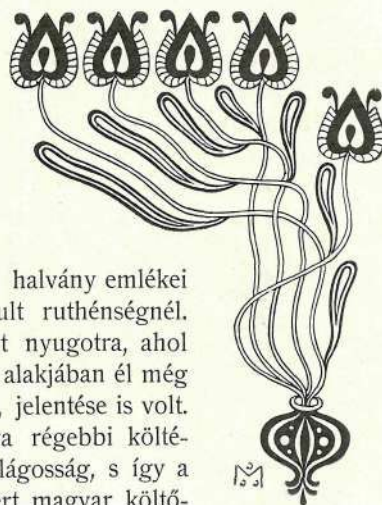
Hát az sem mond semmit Hampelnek, hogy a páva régebbi költészetünkben mint a sötétség ellentéte szerepel? A nap világosság, s így a páva mint jelképe talán csak nem a céhek szülötte, mert magyar költőcéhről eddig, legalább nekem, nincs tudomásom.

Ha valaki ennyi összejátszó körülményt le tud tagadni, vagy az európai magas nivóról nem létezőnek tud tekinteni, annak már hiába említem azt is, hogy a legrégebb (német kézen) fenmaradt magyar címeren (rajzát közli Bárcai Heraldikája 384. lapján) sisakdísz a pávatoll, a mit a címerpólyákkal együtt, mint *elengedhetetlen tartozékot*, hivatali címerként használtak főuraink, mint például Lőrinc vajda 1304. évben (rajzát lásd Bárcai Heraldikájának 493. ábrájában). II. András 1223 arany pecsétén (Bárcai „Heraldika Kézikönyv“-e 32. lap) a paizsocskának nevezett középrész is a pávatoll közepe, azonos a lószerszám-csüngőkkel (lásd Magyar Ornamentika V. kép 3. sz.), mert felső széle kerek és nem egyenes, mint a háromszögű paizsoké. Ez az adat, magában véve, csakugyan kétes értékű, azonban a többi, összevágó argumentum mellett jól érthető annak, aki feltétlenül nem tagad.

Végre visszatérve a Hampel szavaihoz, melyek szerint „hogy az alföldi szűrszabók mustrái már a középkorban a XVI. század megelőző öt században is léteztek, ez nyilvánvaló lehetetlenség, mert köztudomású tény, hogy az iparos céhekben a magyarság csak a XVI. század óta kezdett számba vehető módon tömörülni”, s alább még „több világosság fog abból a forrásból” t. i. Smirnov, orosz tudós készülő munkájából „az ősök hagyatékára óvadni, mintha megpróbáljuk egyik-másik még meg nem fejthető ősi idomnak értelmét XIX. századi szűrszabók mustráiból értelmezni, a mi véleményünk szerint hiba a helyes módszer ellen. Mert össze akarni kötni hazai ornamentikánknak elejét, annak XIX. századi fejleményeivel, a nélkül, hogy a kilenc század alatt bekövetkezett változásokra tekintettel volnánk, ez ellenkezik a műtörténeti kutatás elemi törvényeivel.

A céheskedésre már fönnebb feleltem.

A Smirnov munkáját meg nem várni pedig a mi szemünkben nem bűn, mert mi is látunk és gondolkodunk. Az összekötésre nézve mint már fennebb is mondtam, azért mert egy bizonyos időről nincsen emlékün, ha egyébként minden teljesen érthető, s a fejlődés

Buck I. rajza.

másként szinte lehetetlen – a megsemmisült, vagy még meg nem talált lánc-szem miatt a felismert igazságot elhalgatni, nem lehet. Erre semmiféle „módszer“ nem kötelezhet. Nemzeti ornamentikánk szempontjából annyiival inkább nem, mert *a lánc-szem hiánya is szerves fejlődés eredménye*. Honfoglaláskori ornamentikáknak ugyanis vallási, jelképes jelentősége volt, s így a kereszténységre tért magyarság elhagyta azt, mint az ősi pogányság jelképét. Az uri osztály lehetőleg gyorsan szakított vele, mint mindennel, ami régi pogányságára emlékeztetett. A sokkal műveltebb népnél azonban az ősi vallás a keresztény mellett meséink, babonáink, szollásformáink, regőségeink s egyéb dalaink tanúságaként soká tartotta magát és csak lassan enyésztek el, midőn már kifogytak műveltebb magyarázóit. A hitből babona, a szertartásból játék lett s hozzásimult a keresztény életnek már sokkal inkább ismert, folyton tanított jelenségeihez. Az ornamentika azonban, mint a nélkülözhetetlen ruházat szépművészeti része, nem tudott elsatnyulni, mert a kereszténységnek nem volt külön ornamentikája, amelylyel pótolni lehetett volna, a melyet a régi helyére lehetett volna csempészni vagy erőszakolni.

Helbing F. rajza.

Nem történt az az eset, ami sok vallási szokással és fogalommal, hogy a hittérítők az ősi pogány fogalmaknak és szokásoknak keresztény tartalmat adtak, és a keresztény magyarázattal lassanként elfeledtették a régi pogányt. Így foglalta el Szűz-Mária az ősi Természettündérének, a Kisasszonynak, a Nagyboldogasszonynak helyét, kinek ősi nevei ma, Máriának, Magyarország védőasszonyának, magyar jelzői. (Lásd: Barna Ferd. Ósvallásunk főistenei. Akadémiai Értekezések 1881. VI. 30–31. lap.)

Ez az eset nem történhetett meg az ornamentikával, mert nem volt mit helyére tenni. Csak a nyugoti ruházat behozatalával lehetett volna célt érni, de a természeti viszonyoknak és a magyarság életszükségletének egészen megfelelő ruhát nem lehetett a primitívebb nyugotival kiszorítani és mivel ruházatát a magyar nép teljesen maga készítette, az ősi ruha megmentette járulékát, az ornamentikát is. De mint „Magyar Ornamentika“-mban kimutattam, s feljebb is elsoroltam, nem is halt ki egészen, például a pávának vallási jelentése sem, s hogy még sokáig szerepel országos jelvényül a kereszténykorban is.

Az Árpádház kihaltával az idegen áramlat erősödik s a nemzeti tradíciók homályosodnak, s így a felső rétegek emlékeiről aligha egészen el nem tűnik az ősi nemzeti; de a népnél tovább kellett élnie, mert *amikor újra látjuk, éppen olyan, mintha közben mi sem hiányzanék, mert szerves fejlődés az egész*. Minthogy pedig az a „helyes módszer“, a mi az igazsághoz vezet, azért a világosság véka alá rejtése, bátran kimondhatjuk mi is, hogy „ellenkezik a műtörténeti kutatás elemtörvényeivel“. Nem a sablón a fő, de az igazság!

Minthogy minden azt bizonyítja, hogy ma is élő népies ornamentikánk, melynek több százados létét Hampel is eltűri, *szimbolikus jelentőségű*, aminthogy a honfoglalók korában is élt *nem pusztán népies, de valódi magyar nemzeti ornamentika*. A középkor századaiból ismert hazai ornamentika pedig *eredetben idegen, módosulá-*

sában magyarországi, a népiessel szemben talán úri, de teljességében egyáltalán nem magyar. Hogy azonban ez a jövevény ne hasonult volna át gyorsan a hazaihoz, azt Hampel sem tagadja, ami ismét csak azért volt lehetséges, hogy a hazai elég erős volt a felszívására.

A XVI. századtól kezdve az úgynevezett úri ízlésnek elég emléke maradt reánk. Magyar Ornamentika című könyvemben több lapot szentelek a gránátalmás virágalkoknak. Hogy a gránátalma élt volna nálunk ősidők óta, az nem valószínű, s magam is azt tartom, hogy olaszországi szövetekkel (és nem mustakönyvekkel) költözött hozzánk, noha Italiába is Persiából, vagy még messzebb keletről került. A gránátalma legrégebbi alakja az asszír-babiloni emlékekből ismeretes. Később keleti szövetek díszé, honnan a középkor szöveteire vándorol, s valószínűleg róluk a mi himzéseinkre. Csakhogy ez a gránátalma lépten-nyomon áthasonul magyar pávatollá. Felveszi a pávatoll gyűrűzetét és alig-alig mutatja a gránátalma magvait. Különben az arabok kezén is ez történt vele, úgy hogy a mohammedán keleti szőnyegek gránátalmája is a *szkytháktól a szasszanidákhoz került pávatollnak* és gránátalmának kombinációja. Már szasszanidáknál felöltik ez az összeolvastás, mert már a pávatoll szívközepét a gyűrűzetben magszerűen körítik apróbb osztások.

Ez a gránátalmás, úgynevezett úri divat tehát, mely a XVI. századtól kezdve nálunk kimutatható, alkalmazkodik ugyan a nemzetihez, de eredetben nem magyar, hanem jövevény. Mivel azonban a *nemzet egy részének tagadhatatlanul kedvelt díszítése, átalakulásában méltán tarthat számot a magyar névre is.*

A keleti kereskedelem révén Olaszországba került ornamentika úgy elemeiben, mint elrendezésében és kissé naturalisztikus felfogásában egészen talált a magyarság ízlésével, nem csuda hát, ha elterjedt, kivált mivel még meg is tudott magyarosodni. Mindamellett nem képviseli a nemzeti ízlést, mert azt ma csak a népnél találjuk, melyet a „módszer“ ellenére bátorkodtunk felismerni már a honfoglalóknál. S mivel ősi, vallási jelentése a látszólagos megszakítást is megmagyarázza, s mivel a XVI. század táján feltett keletkezését lehetetlen érthetővé tenni: a még hiányzó lánc-szemek dacára *folytonosan élő, ősi, nemzetinek kell tartanunk és ismernünk.*

Volt, van és lesz is mindig eredeti, valódi nemzeti magyar ornamentika, amelyre nézve tiltakozunk az ellen, hogy az az egész világé volna, csak éppen a miénk nem, mint Hampel állítja, s a melynek megismeréséhez nem Magyarország nemzetiségeinek ornamentikája vezetett, mint Hampel tanácsolja, és végre, amely reméljük, hogy fejlődésében is magyar nemzeti marad, s nem fajul el kozmopolitává, mint ahogy Hampel baljóslatúan várja.

Mindezek után szabadjon még néhány szóval kitérni a cikkíró úrnak a Magyar Iparművészetén kívül megjelent egyéb, e tárgyra vonatkozó véleménynyilvánításaira is. Az Akadémián belül megjelent „Honfoglaláskor emlékei“ című könyvében egyáltalán nem mond semmi pozitívumot őseink hagyatékáról. Az egész nagy könyv eredménye az, hogy a jövőtől várja a megfejtést. Az ezután megjelent könyve „A régibb középkor emlékei Magyarhonban“ (Budapest, 1897. Akadémia kiadása) 500 lapos szövegben sok-sok mindent tárgyal, a honfoglalókat is, de szintén eredménytelenül.

Három fejezeten át (184. laptól—251-ig) mind az ornamentikáról beszél, de a honfoglaláskor ornamentális alakjait nem ismeri föl. Igazolásul álljanak itt saját szavai: „Egy sajtószzerű idomot függélyesen ketté metszett tulipánhoz lehet talán hasonlítani stb.“

Ha képes Hampel elmetszeni a tulipánt függőlegesen valami híres műtő-virtuóz közbejöttével, akkor elhiszszük neki, hogy csakugyan olyan alak, ámbár ketté metszett virágokat soha és sehol nem ábrázoltak ornamentumul. Ezek a „metszett tulipánok“ (a szegedi és győrvidéki csüngők) a valóságban pávatoll-utánzatok.

Egy másik, szintén szegedi csüngő-alakot (Lásd „Magyar Ornamentika“ V. kép. 4. ábra),

amely gyűrűzetével és lengőszálacskáinak utánzatával a legtermészetesebb, valóságos fémbe kivitt pávatoll – Hampel *sörényes madárnak* képes látni. Saját szavai: „az áttört csüngő csupa keret, melynek két idomtalanul fölnyúló karját *állatfökhöz* lehetne hasonlítani, melyeknek tompa szögben, a pityke fülében összeérő részét talán *hegyes csöröknek* képzelte az ötvös, míg az alsó hegyes csúcsból kiinduló részeket, a külső oldalon jelzett *sörény miatt*, nyaknak gondolhatta.” (218. lap.)

A továbbiakban aztán a tulipánt állattá és „felső nézetben stilizált madár csőr”-re változtatja okulására, minden orthologusnak és ornamentikusnak.

Ilyen alakismerettel, az ornamentális formáknak ilyen fantasztikus származtatásával aztán nem csuda, ha köteteken át sem tud semmi eredményt elérni. Mindazonáltal ez nem tartoznék reánk, ha nem az Akadémia kiadványa volna, s ha kiadójának tekintélye nem volna alkalmas az igazság elhomályosítására. Ugyanis éppen ezek a szegedi csüngők a legtermészetesebb pávatoll-utánzatok, ezek segítenek felismerni a többi honfoglaláskori alakokat is, melyekből bizony még néhány átmenet hiányzik. Ha valaki ezeket jobban megtudja magyarázni és el tudja róluk hitetni, hogy nem pávatoll alakok: úgy talán őseink hagyatéka nem függ össze mai ornamentikánkkal, de a Hampel-féle kalandos megfejtés és magyarázat erre nem képes. Ezt érzi ő maga is és a Magyar Iparművészetben megjelent cikkében már meg sem kísérli az én magyarázataimat megdönteni, hanem *egy tömegben elveti az egészet* és széles látkört sejtető tanácsokat oszt arra nézve, hogy miként kell azt majdan megcsinálni. Szerinte eddig még mi sem történt, kivéve az „ötvösök ornamentikájá”-t, amit, hite szerint, már ő megcsinált. Emberi gyöngesség kívánságainkat megtörtént valóságnak hinni! Az eddig mondottak összege a következő:

1. Az ország minden vidékének, Hampel tanácsa szerint, összegyűjtött ornamentális anyagából nem lesz soha magyar ornamentika, hanem talán *magyarországi* tót, német, ruthén, rác, sváb, oláh, örmény, cigány, horvát, bolgár, ha lehet valami úton-módon egységesen tárgyalni.

2. A honfoglalók pávatolla és istenfája vallási jellegénél fogva homályosult el, de ki nem halhatott, mert amidőn a népnél újra meglátjuk, az ősinek meg nem szakított folytatását tünteti fel.

3. A XVI–XVIII. századok ezen újra előtűnő díszítésmodora nem céhes ornamentika, mert a német céhek kebelében nem volt miből kialakulnia és mert a céheken kívül élt mindig és él ma is.

4. Ma is élő ornamentikánk nem egyes vidékek speciálítása, hanem az egész ország területén minden magyar vidéken honos, sőt még a nemzetiségek díszsein is uralgó *egyetemes nemzeti magyar ornamentika*, amely éppen történelmi múltjánál fogva volt elég erős az egész ország behódítására.

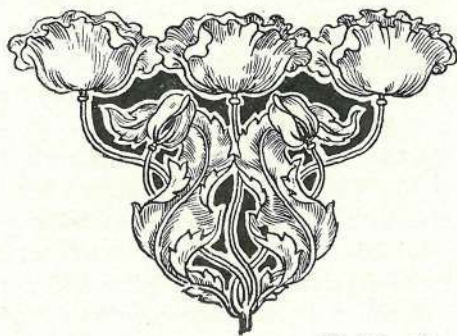
Végezetül az én „Magyar Ornamentika” című könyvem születésére nézve vagyok még kénytelen a Hampel véleményének ellent mondani. Szerinte ugyanis: „Vannak, akik e probléma megoldását” (t. i. az ornamentikáét) „meglehetősen könnyű és elég egyszerűnek vélik. Csak be kell járni az országot és meg kell figyelni a nép munkáját, híven le kell rajzolni a díszítményeket, melyekkel a suba-, szűr- és bundaszabók” (talán szűcsöket akart mondani) „gazdáink ruháját ékítik, be kell hatolni a szorgalmas magyar menyecskék otthonába és össze kell gyűjteni a varrottas és egyéb mustrákat a cihákról, a terítőkről és egyéb fehérneműekről, ezt évek hosszú során át folytatni kell és a szorgalmas gyűjtő fáradozásából oly gazdag képes-album keletkezik, melyet bátran el lehet nevezni „magyar ornamentiká”-nak.” Aztán nem vonja kétségbe, hogy ez hasznos munka, de felfogása szerint „módszerűen kell gyűjteni”. És tovább „A nép ízlését firkésző, kutató... nem áll meg ott, hogy egyszerűen mustrákat másol... stb.” „A nyers anyag, melyet gondos rajzolók összegyűjtenek stb.”

Ezek és még számos ujólag nem idézett kicsinylő mondásai egyenesen nekem szólnak, mert én irtam „magyar ornamentikát“ hosszú éveken át folytatott gyűjtés és tanulmányozás után. Munkámat Hampel következetesen és tudományos lenézéssel csak *albumnak* kegyeskedik nevezni és a Pulszky–Fischbach-féle „quodlibet“ mellé sorolja.

Hogy mindezekre nem szolgáltam reá, azt az elért eredmény bizonyítja, amely mégis csak valami a Hampel-féle kötetek eredménytelensége mellett. A vállveregetéshez bizony nincs jussa! Én eléggé tudatosan és eléggé módszeresen csináltam a gyűjtést, mert amíg a típusokkal tisztába nem jöttem, csak a legmagyarabb vidékeket kerestem fel, s csak azt rajzoltam le, amit már nem tudtam semmiféle ismert stilusba beosztani. Ez nem volt csupán „gondos rajzoló“ egyszerű mustra másolása. Módszeremben egy kis tájékozottság és egy kis magyar fajbeli érzés mellett, a céltudatos és helyes eljárást bárki megláthatja. Az eredmény csak egy vékony kötet, szó- és klisé áradat nélkül.

Mindezeket pedig csak azért mondtam el, hogy „legyen igazság!“ Minden tudományos kutatásnak ez a célja. Az igazság keresésének azonban, azt tartom, nem szabad bennünket kis hitűekké tenni és az esetleges tévedésektől való félelemből nem szabad *sajátunkat* odadobni és letagadni azért, hogy a nagy világ talán azonnal nem lesz velünk egy véleményen. Nekünk magyaroknak pedig kétszeresen nem szabad ezt tennünk, mert úgy is van elég ellenségünk, aki mindenünkből ki akar forgatni. Ezeknek szövetségesei azok a hazai tudós férfiak, kik előtt nincs tudomány, ha nem német; s akik, félő, hogy elvagdossák lassankint a magyar fajbeliség életgyökereit azáltal, hogy ferde szempontokból, „módszeres“ okoskodásokkal megtámadják a nemzeti önértet. A magyar ma már nem tud vagy nem mer örülni annak, hogy „magyar“; nemzetiségeink pedig valószínűs meggyalázásnak veszik a magyar nevet. (Lásd a „Budapesti Hírlap“ 1899. év jun. 9. száma 3 old.) A nemzeti önértet minden emeltyűje felhasználandó, kivált ha az még szent igazság is. Önértet ma, inkább mint valaha, csak műveltség adhat. És csak a nemzeti jellegű műveltség konzervál; csak ez óvhat meg bennünket is az elpusztulástól. Nekünk a kozmopolita irányú művelődés halál. Hát valjon mik akkor az apostolai?

Huszka József.

Horti P. rajza.

A 200 koronás I. díj nyertese.

Pfeiffer Helmann műve.

A BRÁZAY-FÉLE PLAKÁTPÁLVÁZAT.